

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ДЕРЖАВИ І ПРАВА імені В. М. Корецького**

СТРІЛЬЧУК Віталій Ананійович

УДК 342; 342. 81

СТРОКИ В КОНСТИТУЦІЙНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

12.00.02 – конституційне право; муніципальне право

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Київ – 2014

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у відділі конституційного права та місцевого самоврядування Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України.

Науковий керівник – доктор юридичних наук,
професор, академік НАН України
ШЕМШУЧЕНКО Юрій Сергійович,
Інститут держави і права ім. В. М. Корецького
НАН України, директор.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, доцент
ПРИХОДЬКО Христина Вікторівна,
Академія муніципального управління,
завідувач кафедри муніципального права

кандидат юридичних наук, професор
КРАВЧЕНКО Віктор Віталійович,
«Університет економіки та права «КРОК»,
професор кафедри конституційного,
адміністративного та міжнародного права

Захист відбудеться «___» _____ 20__ р. о _____ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д. 26.236.03 по захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук в Інституті держави і права ім. В. М. Корецького НАН України за адресою: 01601, м. Київ, вул. Трьохсвятительська, 4.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України за адресою: 01601, м. Київ, вул. Трьохсвятительська, 4.

Автореферат розісланий «___» _____ 20__ р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Т. І. Тарахонич

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Феномен часу як невід'ємна складова будь-якого розвитку, завжди був, залишається сьогодні й буде у майбутньому об'єктом пильної уваги науковців як природничих, так і суспільних наук. Не становить виключення у цьому відношенні наука конституційного права, в межах якої актуальним є дослідження часових (темпоральних) характеристик конституційно-правової дійсності, вивчення їх особливостей.

Виникнення, розвиток та функціонування притаманних конституційно-правовій дійсності явищ, станів і процесів тісно пов'язані із фактором часу, зокрема зі строком, який є однією із найважливіших та, відповідно, найбільш вживаних темпоральних категорій конституційного законодавства. В Конституції України містяться більше сорока різного роду строків, які визначають тривалість існування конституційно-правових відносин, часові межі здійснення суб'єктами конституційного права юридично значущих дій і прийняття рішень, обмежують загальну часову протяжність їх діяльності (строки повноважень). Також значна кількість різноманітних строків міститься у нормах багатьох законів, які регулюють різнопланові конституційно-правові відносини. При цьому всі вони відрізняються один від одного як за змістовно-функціональним призначенням, так і способами обчислення, встановленою тривалістю тощо. Строки притаманні майже кожному із складових елементів системи конституційного права України.

Значну роль відведено конституційно-правовим строкам в механізмі забезпечення основних прав і свобод людини і громадянина, які сприяють підвищенню ефективності та дієвості функціонування даного механізму. Саме від конституційно-правових строків залежить своєчасність, повнота ефективності реалізації, охорони та захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина, зокрема таких як право на участь у виборах та референдумах, право на доступ до інформації, право на звернення, право на громадянство тощо. Не менш значущими є конституційно-правові строки і для створення належних умов організації та діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, від яких безпосередньо залежить їх легітимність, професіоналізм та ефективність функціонування.

В науці конституційного права України категорії строку не приділялося достатньої уваги. Вона не була самостійним предметом комплексного та системного дослідження. У сучасному вітчизняному конституційному праві відсутнє легальне визначення поняття «строк», не дослідженні притаманні йому юридичні ознаки, відсутні правила обчислення конституційно-правових строків, їх класифікація. Також не досліджено особливості притягнення суб'єктів конституційно-правових відносин до юридичної відповідальності за порушення вказаних галузевих строків. Все це створює труднощі при застосуванні норм конституційного права, якими регулюються різного роду строки, органами державної влади та органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами.

Таким чином, актуальність дослідження конституційно-правових строків обумовлюється, власне, як станом науково-теоретичної розробленості, так і реальними практичними потребами.

Слід відзначити, що дослідженням категорії строку в праві займалися такі вітчизняні та зарубіжні вчені як: К. Н. Анненков, Ю. Г. Барабаш, О. В. Батанов, Ж.-Л. Бержель, Н. В. Бровченко, Є. В. Васьковський, Е. М. Васюкіна, Т. М. Вахонєва, С. В. Вишновецька, Ю. С. Гамбаров, А. З. Георгіца, В. П. Грибанов, А. С. Головін, А. В. Жгунова, С. О. Заїка, О. В. Зайчук, О. В. Ісаєва, В. Б. Ісаков, О. О. Карташов, В. В. Кохановський, В. В. Кравченко, Л. Т. Кривенко, В. В. Луць, П. М. Любченко, Р. М. Максакова, Д. І. Мейер, О. Р. Михайленко, Г. О. Мурашин, О. Г. Мурашин, В. Л. Мусіяка, В. П. Нагребельний, І. Г. Оборотов, Н. М. Оніщенко, М. В. Оніщук, О. В. Петришин, Г. І. Петров, В. Ф. Погорілко, С. П. Погребняк, Х. В. Приходько, П. М. Рабинович, А. О. Селіванов, М. Ф. Селівон, С. Г. Серьогіна, О. В. Скрипнюк, О. В. Совгіря, М. І. Ставнійчук, Б. О. Страшун, В. О. Тархов, М. О. Теплюк, В. І. Тертишніков, Ю. М. Тодика, В. Л. Федоренко, В. Є. Чиркін, В. М. Шаповал, Ю. С. Шемшученко, О. І. Ющик та ін.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконувалася у відповідності з темою науково-дослідної роботи відділу конституційного права та місцевого самоврядування Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України «Проблеми теорії конституційного права» (номер державної реєстрації 0110U002174).

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційного дослідження є розробка науково обґрунтованих пропозицій та практичних рекомендацій щодо правильного розуміння, тлумачення, встановлення та застосування строків у конституційному праві України.

Досягнення цієї мети є можливим шляхом вирішення таких задач:

з'ясувати юридичну природу і сформулювати поняття строку в конституційному праві України;

здійснити класифікацію конституційно-правових строків;

встановити особливості обчислення конституційно-правових строків, сформулювавши відповідні правила;

з'ясувати місце та роль конституційно-правових строків в механізмі забезпечення основних прав і свобод людини і громадянина;

розкрити особливості встановлення та застосування конституційно-правових строків в організації та діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб;

розкрити особливості настання юридичної відповідальності за порушення строків в конституційному праві України.

виявити проблеми встановлення і застосування строків у конституційному праві України та розробити рекомендації щодо вдосконалення їх правового регулювання.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають у процесі встановлення та застосування строків суб'єктами конституційного права.

Предметом дослідження є строки в конституційному праві України.

Методи дослідження. В процесі дослідження використовувались сучасні методи пізнання, виявлені та розроблені філософією, історією, теорією держави і права, галузевими юридичними науками та апробовані юридичною практикою. Методологічною основою дисертації є система філософсько-світоглядних,

загальнонаукових та спеціально-юридичних методів, що забезпечують об'єктивний аналіз предмета дослідження. З урахуванням специфіки теми, мети і задач в процесі дослідження застосовувалися такі методи: історико-правовий метод забезпечив з'ясування історичних коренів та розвитку юридичної наукової думки щодо категорії конституційно-правового строку; формально-логічний метод застосовувався для визначення поняття «конституційно-правовий строк» та розмежування таких основних часових понять, як «строк», «термін», «період» та ін.; діалектичний метод наукового пізнання, який надав змогу встановити якісну складову строку в конституційному праві України, що в подальшому сприяло з'ясуванню сутності конституційно-правового строку; системно-структурний метод сприяв дослідженню правової природи строків в конституційному праві як структурного елемента та підстави виникнення, зміни чи припинення конституційних правовідносин, дозволив здійснити класифікацію строків у конституційному праві та здійснити поглиблену характеристику окремих їх видів; функціональний метод надав можливість охарактеризувати функціональне призначення конституційно-правових строків, а також визначити їх місце та роль в механізмі забезпечення конституційних прав і свобод людини і громадянина; аксіологічний метод використовувався для з'ясування значення конституційно-правових строків в механізмі конституційно-правового регулювання; семантичний метод було застосовано для з'ясування змісту таких понять, як «строк», «термін», «класифікація», тощо, їх наукового та практичного значення, можливості застосування в конституційному праві для позначення таких правових категорій, як «конституційно-правовий строк», «класифікація строків»; порівняльно-правовий метод було використано при порівнянні конституційно-правових норм України та зарубіжних країн, в яких знаходять своє формальне вираження строки; статистичний метод застосовувався при аналізі кількісних факторів, що використовувалися у процесі дослідження; дескриптивний метод сприяв описанню предмета дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає у тому, що запропонована дисертація є одним з перших у вітчизняному конституційному праві досліджень, яке присвячене комплексному аналізу конституційно-правових строків.

У межах здійсненого дослідження сформульовано низку теоретичних положень, висновків і пропозицій, зокрема:

вперше:

сформульовано визначення поняття «строк у конституційному праві» як встановлений нормами конституційного права (в окремих випадках актами застосування конституційно-правових норм) кількіснота/або якісно визначений проміжок часу, який застосовується у механізмі конституційно-правового регулювання, з початком, перебігом та/або закінченням якого настають конституційно значущі юридичні наслідки.

встановлено, що за сутністю конституційно-правовий строк є часовою (темпоральною) ознакою конституційно-правової дійсності, ефективним правовим засобом, який використовується в механізмі конституційно-правового регулювання з метою упорядкування та врегулювання конституційних правовідносин. За змістом він є самостійним юридичним фактом (за певних обставин складовим елементом

конституційного фактичного складу), з початком, перебігом та/або закінченням якого настають конституційно значущі юридичні наслідки. За формою конституційно-правовий строк є встановлений нормами конституційного права (в окремих випадках актами застосування конституційно-правових норм) кількіснота/або якісно визначений проміжок часу (тривалість).

визначено основні критерії класифікації строків у конституційному праві України: в залежності від форми діяльності суб'єктів конституційного правотворення; за юридичним (цільовим) призначенням; за формою вираження характеру диспозиції конституційно-правової норми, для якої встановлені строки; за правовими наслідками, які виникають у зв'язку із початком перебігу конституційно-правового строку та його закінченням; в залежності від характеру конституційного процесу та від співвідношення строків різної тривалості тощо;

сформульовано правила обчислення конституційно-правових строків, які в повній мірі відображають їх галузеву специфіку та запропоновано закріпити ці правила в конституційному законодавстві.

удосконалено:

критерії щодо закріплення строків у нормах конституційного права (доцільності, ефективності, оптимальності);

положення частини 1 статті 28 Закону України «Про всеукраїнський референдум», яким регулюється порядок проголошення всеукраїнського референдуму за народною ініціативою. Пропонується, зокрема, встановити строк для проголошення відповідного референдуму Президентом України;

положення частини 2 ст. 5 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», в якому містяться кваліфікаційні вимоги до кандидатів на посаду Уповноваженого. Запропоновано встановити мінімальний строк (не менше трьох років) досвіду правозахисної діяльності для кандидата на вказану посаду. Адже така кваліфікаційна вимога, формою вираження якої є відповідний строк, гарантуватиме призначення на цю посаду дійсно висококваліфікованої та професійної особи, яка володітиме глибокими не лише теоретичними, але й, що особливо важливо, необхідними практичними навиками в процесі здійснення парламентського контролю за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина;

дістали подальшого розвитку:

положення щодо розуміння конституційно-правового строку як юридичної гарантії темпорального характеру та однієї з умов забезпечення стабільності суспільного та державного ладу, стабільності Конституції України;

положення про «розумну періодичність» проведення чергових виборів, під якою розуміється закріплений в конституційному законодавстві ефективний, оптимально допустимий проміжок часу, зі впливом якого відбувається якісне оновлення суб'єктного складу органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, з метою забезпечення наступності, поступовості та стабільності їх функціонування.

положення щодо необхідності закріплення в частині 2 статті 96 Конституції України відповідальності для Кабінету Міністрів України в разі порушення ним конституційного строку (до 15 вересня кожного року) подання до Верховної Ради

України проект закону про Державний бюджет України на наступний рік, а також доповіді про хід виконання Державного бюджету України поточного року. Пропонується, зокрема, встановити таку специфічну конституційно-правову санкцію, як відставка Кабінету Міністрів України шляхом прийняття щодо нього резолюції недовіри більшістю від конституційного складу Верховної Ради України.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що сформульовані в дисертації висновки, положення, пропозиції й рекомендації можуть бути використані в таких основних напрямках:

у науково-дослідній сфері – в процесі подальших наукових досліджень проблемних питань встановлення та застосування строків у конституційному праві України;

у правотворчій сфері – висновки та пропозиції, що містяться у дисертації, можуть бути використанні в процесі підготовки змін до Конституції України, Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», чинних нормативно-правових актів про вибори, референдуми;

у навчальному процесі – положення та висновки дисертації можуть бути використані при підготовці підручників і навчальних посібників з курсів «Конституційне право України», «Конституційне процесуальне право», «Конституційне право зарубіжних країн», у науково-дослідній роботі студентів, аспірантів та докторантів.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дослідження, теоретичні висновки і практичні рекомендації доповідалися на: Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання сучасних державотворчих та правотворчих процесів» (м. Запоріжжя, 24 лютого 2011 р.; тези опубліковано); Міжвузівській науково-теоретичній конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Правова реформа в Україні: сучасний стан та перспективи» (м. Київ, 20 квітня 2011 р.; тези опубліковано); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Державотворення та право творення в період реформ: питання теорії та практики» (м. Київ, 19-20 квітня 2012 р.; тези опубліковано); Міжнародній науковій конференції молодих учених, аспірантів та студентів «Цінності сучасного конституціоналізму (V Тодиківські читання)» (м. Харків, 28-29 вересня 2012 р.; тези опубліковано).

Публікації. Основні результати досліджень опубліковано в 5 статтях у фахових виданнях з юридичних наук, зокрема, з яких 1 міжнародна, 1 статті не фахового видання та у тезах 4 доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура дисертації обумовлюється метою та задачами дослідження. Дисертаційне дослідження складається з вступу, двох розділів, які містять шість підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 235 сторінок, у тому числі список використаних джерел – 37 сторінок (303 найменувань).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовується актуальність теми дослідження, розкривається зміст і стан наукової розробки проблеми, показується зв'язок роботи з науковими

програмами, планами, темами, визначаються мета та задачі, об'єкт та предмет дослідження, характеризуються методологічна основа, наукова новизна одержаних результатів та їх теоретичне і практичне значення, подано відомості про апробацію основних положень дисертаційного дослідження, його структуру та обсяг.

Розділ 1 «Поняття, види та порядок обчислення строків у конституційному праві України» складається з трьох підрозділів і присвячений з'ясуванню юридичної природи, визначенню поняття, класифікації конституційно-правових строків; встановленню правил обчислення строків у конституційному праві України.

У підрозділі 1.1 «Юридична природа та поняття строків в конституційному праві» проаналізовано сутність, зміст та форму конституційно-правового строку, розкрито притаманні йому ознаки; сформульованого поняття.

Строк, що знаходить своє формальне вираження в нормах конституційного права України, тісно пов'язаний із категорією «час». Враховуючи багатоаспектний характер останнього, при дослідженні конституційно-правового строку зосереджено увагу на філософському, а також правовому вимірі часу, в межах яких проаналізував строк як категорію конституційного права. Це дозволило більш змістовно визначити сутність конституційно-правового строку, сприяло кращому розкриттю притаманних йому ознак.

У вітчизняному конституційному законодавстві строк є однією із найбільш вживаних часових (темпоральних) категорій. При цьому в конституційному законодавстві поряд зі строком при позначенні тривалості явищ, станів, процесів, дій та подій також може застосовуватися й інша часова категорія, якою є «термін». Тобто, має місце її синонімія зі строком. Враховуючи дану обставину, а також існуючі в теорії права вимоги щодо юридичної техніки, дисертант обґрунтовує доцільність використання в нормах конституційного права при позначенні тривалості виключно категорію «строк».

На основі комплексного аналізу існуючих як в теорії права в цілому, так й у теорії конституційного права зокрема підходів, думок та ідей щодо визначення місця строків у системі юридичних фактів, дисертант відзначає, що конституційно-правовим строкам як юридичним фактам характерна дуалістична природа, тобто поєднання об'єктивного та суб'єктивного факторів. У системі юридичних фактів конституційно-правові строки є умовними подіями, які можуть виступати як у ролі самостійних юридичних фактів (у тому числі як елемент складного юридичного факту), так і бути складовим елементом конституційного фактичного складу.

При встановленні юридичної природи строку в конституційному праві України, автор звертається до таких категорій діалектики, як кількість та якість.

Враховуючи існуючі в юридичній науковій думці підходи щодо визначення поняття строку, а також аналіз притаманних конституційно-правовому строку ознак, надали можливість дисертанту сформулювати поняття строку в конституційному праві, під яким варто розуміти встановлений нормами конституційного права (в окремих випадках актами застосування конституційно-правових норм) кількісний/або якісний визначений проміжок часу, який застосовується у механізмі конституційно-правового регулювання, з початком, перебігом та/або закінченням якого настають конституційно значущі юридичні наслідки.

У *підрозділі 1.2 «Класифікація конституційно-правових строків»*, зважаючи на багатоманітність строків, які застосовуються в механізмі конституційно-правового регулювання, запропоновано авторське бачення класифікації відповідних галузевих строків. Критерії, що бралися дисертантом за основу видової диференціації строків безпосередньо у конституційному праві України, ґрунтуються на критеріях, які сформовані в теорії права відносно строків юридичних. Водночас, виходячи із галузевої специфіки конституційно-правових строків, автором також запропоновано низку власних критеріїв.

Метою, яку переслідував автор при здійсненні класифікації строків у конституційному праві України було систематизувати накопичені знання про вказані галузеві строки, тобто отримати їх упорядковану, цілісну систему й, тим самим, не лише розширити знання про них, але і створити умови для подальшого накопичення та розвитку цих знань, їх систематизації та вдосконалення; з'ясувати подібності та відмінності між конституційно-правовими строками, а також встановити зв'язки та залежності між ними. Дана класифікація надала можливість значно краще зрозуміти юридичні ознаки та функціональне призначення конституційно-правових строків, більш ґрунтовно та комплексно усвідомити їх місце та роль в системі конституційного права України в цілому.

У *підрозділі 1.3 «Особливості обчислення строків у конституційному праві»* обґрунтовуються правила обчислення конституційно-правових строків. Під обчисленням строків пропонується розуміти заснований на загальній, формально-визначеній системі обліку астрономічного часу процес встановлення уповноваженими суб'єктами конституційних правовідносин умовних меж у потоці часу з допомогою відповідних його одиниць (року, місяця, дня, години, хвилини тощо).

При обчисленні конституційно-правових строків в переважній більшості використовуються такі одиниці часу, як день, місяць та рік. В окремих випадках також можуть використовуватися години та хвилини, а подекуди квартали та півріччя. Не дивлячись на всю багатоманітність, а також різне призначення строків в механізмі конституційно-правового регулювання, порядок їх обчислення має бути зрозумілим та несуперечливим, а при можливості – однаковим.

Автором сформульовано порядок обчислення конституційно-правових строків, який у повній мірі відображає специфіку галузі конституційного права та встановлених її нормами відтинків часу, а також запропоновано його закріплення в конституційному законодавстві. Дисертантом зроблено висновок про те, що момент початку перебігу конституційно-правових строків може як співпадати у часі із моментом початку його обчислення, так і не співпадати. Законодавець при цьому застосовує два підходи. Перший зводиться до того, що перебіг конституційно-правового строку починає обчислюватися з наступного календарного дня після настання юридичного факту, з яким закон пов'язує початок цього строку. Другий підхід полягає у тому, що перебіг конституційно-правового строку може починати обчислюватися відразу з моменту виникнення відповідного юридичного факту. Також визначено особливості обчислення моменту закінчення перебігу конституційно-правових строків.

Запропоновані автором правила обчислення конституційно-правових строків дозволяють не тільки подолати прогалини у конституційному законодавстві, пов'язані із порядком обчислення конституційно-правових строків, але й унеможливають виникнення на цій підставі порушень прав і свобод людини і громадянина. Вони забезпечують упорядкування в часі юридично значущої діяльності суб'єктів конституційних правовідносин, а також уніфікують конституційно-правові строки між собою.

Розділ 2 «Особливості встановлення та застосування строків у конституційному праві України» складається з трьох підрозділів, у яких досліджуються конституційно-правові строки в механізмі забезпечення основних прав і свобод людини і громадянина, аналізується їх значення в процесі організації та діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, а також розкриваються особливості настання юридичної відповідальності за порушення строків у конституційному праві України.

У підрозділі 2.1 «Строки в механізмі забезпечення конституційних прав і свобод людини і громадянина» проаналізовано місце та роль конституційно-правових строків в механізмі забезпечення основних прав і свобод людини і громадянина.

У юридичній науці строк може розглядатися як процесуальна гарантія, зокрема гарантія захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина. Проаналізувавши конституційно-правові строки в заданому аспекті, дисертант приходить до висновку, що вказані галузеві строки відіграють істотну роль не лише при захисті конституційних прав і свобод людини і громадянина. Дана часова категорія також тісно пов'язана й з іншими формами згаданого механізму, зокрема такими як реалізація та охорона основних прав і свобод. Виступаючи в якості нормативно-правових засобів (юридичних гарантій) темпорального характеру, конституційно-правові строки наскрізь пронизують усі складові елементи (форми) даного механізму, забезпечуючи при цьому ефективну, своєчасну реалізацію, охорону та захист конституційних прав і свобод людини і громадянина.

Виходячи із аналізу окремих положень чинного конституційного законодавства, можна помітити ряд особливостей, які притаманні такого роду строкам. В переважній більшості вони є процесуальними конституційно-правовими строками, які, регламентуючи в часі діяльність суб'єктів конституційних правовідносин, зокрема встановлюючи часові межі для вчинення ними дій (бездіяльності), прийняття рішень, гарантують своєчасність та ефективність реалізації, охорони та захисту прав і свобод людини і громадянина. Подекуди одні й ті ж самі конституційно-правові строки, в залежності від ситуації, можуть виконувати різні функції – гарантувати реалізацію, охорону чи захист основних прав і свобод. Вказані галузеві строки виступають одним із правових темпоральних засобів удосконалення механізму забезпечення конституційних прав і свобод людини і громадянина, посилюють його дієвість та ефективність.

Від часової (темпоральної) регламентації вчинення дій (бездіяльності), прийняття рішень уповноважених суб'єктів конституційних правовідносин безпосередньо залежить ефективність функціонування механізму забезпечення конституційних прав і свобод людини та громадянина. Проте, в нормативно-

правових актах конституційного характеру законодавець не завжди приділяє достатньої уваги такого роду строкам, що негативно позначається на ефективності функціонування даного механізму. У зв'язку із цим конституційні права і свободи людини і громадянина, попри свою формальну визначеність в тексті Основного Закону, ризикують залишитися нездійсненими. Зважаючи на це, автор пропонує власне бачення шляхів розв'язання вказаної проблеми.

У *підрозділі 2.2 «Конституційно-правові строки в організації та діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб»* досліджуються особливості встановлення та застосування конституційно-правових строків як в процесі формування органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, так і під час здійснення ними своїх повноважень.

Враховуючи конституційно-правовий аспект дослідження відповідних строків, дисертант приходить до висновку, що при формуванні органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб важливими є строки, які виражають темпоральні межі кваліфікаційних вимог (віковий ценз, ценз осілості, ценз практичного досвіду фахової діяльності) до кандидатів на зайняття певних посад в державі. Такого роду строки виступають формою вираження юридичних цензів. В основі встановлення вказаних строків повинні бути такі критерії, як доцільність, ефективність та оптимальна допустимість. І хоча ці строки мають різне змістовне наповнення, чим, власне, й зумовлена різна їх тривалість, при цьому лише у своїй єдності, а також спільно із іншими кваліфікаційними вимогами вони здатні забезпечити формування дійсно висококваліфікованого, досвідченого та відповідального суб'єктного складу органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб. Вказаним конституційно-правовим строкам властивий системний характер, оскільки в нормах Конституції України (ч. 2 ст. 76, ч. 2 ст. 103, ч. 3 ст. 127, ч. 3 ст. 148), як правило, використовується не один, а декілька строків, що становлять собою сукупність, систему темпоральних меж вираження кваліфікаційних вимог (цензів) до кандидатів на зайняття важливих посад в державі.

Закріплюються вони безпосередньо в положеннях Конституції України або ж у спеціальних законах, які регулюють порядок організації та функціонування окремих суб'єктів конституційних правовідносин. Виходячи із аналізу вітчизняного конституційного законодавства, автор констатує наявність певних недоліків техніко-юридичного характеру, пов'язаних із вищевказаним конституційно-правовим строкам та пропонує власне бачення шляхів їх усунення.

Важлива роль відведена не лише тим строкам, які встановлюють темпоральні межі обрання (призначення) особи на ту чи іншу посаду. Подекуди не менш важливими є строки зобов'язуючого характеру, які визначають для уповноважених суб'єктів часові межі прийняття ними рішення про звільнення певних осіб із займаних посад. Адже саме ці строки запобігають можливості зловживання часом при прийнятті відповідних юридично важливих рішень суб'єктами конституційних правовідносин. На жаль, законодавець не завжди приділяє увагу таким строкам, що на практиці призводить до виникнення правових колізій.

Без темпоральної регламентації (строків) не може обійтися й функціональний аспект конституційно-правового регулювання діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб. На основі дослідження строків повноважень вказаних органів влади, їх посадових осіб, запропоновано авторське визначення поняття «строк повноважень».

В системі стримувань і противаг строки, будучи темпоральними засобами, які регламентують часові межі вчинення дій (бездіяльності), прийняття рішень органами державної влади, сприяють досягненню співробітництва між різними гілками влади. Вони прямо чи опосередковано гарантують збалансування влади, за певних умов запобігають виникненню конфліктних ситуацій між гілками влади, а також, у разі їх виникнення, сприяють вирішенню цих конфліктів, пришвидшують подолання негативних наслідків. За допомогою конституційно-правових строків забезпечується взаємозв'язок між органами державної влади, де вони, відображаючи хронометричні рамки їхнього функціонування, посилюють при цьому цілісність та єдність державної влади. Подекуди вони виступають інструментом, який гарантує реалізацію принципу безперервності здійснення визначених законодавством функцій відповідними органами державної влади, тим самим запобігають можливості виникнення політичної нестабільності в державі. В певних випадках відображений конституційно-правовою нормою строк надає можливість посадовим особам органів державної влади усвідомити свою відповідальність перед суспільством і державою.

У *підрозділі 2.3 «Юридична відповідальність за порушення строків у конституційному праві України»* досліджуються особливості настання юридичної відповідальності за порушення конституційно-правових строків.

Зазначено, що за порушення строків у конституційному праві України до деліктоздатних суб'єктів конституційних правовідносин може застосовуватися конституційно-правова відповідальність як самостійний, галузевий вид юридичної відповідальності. Ця відповідальність може застосовуватися як в межах юрисдикційного (судового), так і позаюрисдикційного процесу. Інстанцією, наділеною повноваженнями притягувати суб'єктів конституційних правовідносин до відповідальності за порушення відповідних галузевих строків можуть бути судові органи, а також інші суб'єкти конституційних правовідносин, зокрема такі, як Верховна Рада України, Президент України, територіальна громада тощо. Правопорушником (деліквентом) за порушення строків у конституційному праві України можуть бути як колегіальні (Верховна Рада України, відповідна місцева рада), так і одноособові суб'єкти (народний депутат, депутат місцевої ради, сільський, селищний, міський голова тощо).

У конституційному делікті (правопорушенні), який є підставою конституційно-правової відповідальності, строк є юридичним фактом. Тобто, відповідальність настає, як правило, не за порушення одного лишень конституційно-правового строку, а за вчинення деліктоздатним суб'єктом конституційного делікту, який складається із низки юридичних фактів (суб'єктивних та об'єктивних елементів), одним із яких і є строк.

Автором акцентовано увагу на існуючих недоліках чинного конституційного законодавства, які пов'язані із недосконалим нормативно-правовим регулюванням

відносин конституційно-правової відповідальності, а також з відсутністю ефективного механізму реалізації даної відповідальності за порушення конституційно-правових строків. Запропоновано першочергові та найнеобхідніші, на думку автора, шляхи вдосконалення відповідних положень чинного конституційного законодавства.

У **Висновках** дисертації зазначені найсуттєвіші результати дослідження, наведено теоретичні узагальнення та нові підходи до вирішення наукового завдання, що полягало у розробці пропозицій та практичних рекомендацій щодо правильного розуміння, тлумачення встановлення та застосування строків у конституційному праві України. Головними науковими і практичними результатами дисертаційного дослідження є такі узагальнення, висновки та пропозиції:

1. Конституційно-правовий строк як часова тривалість перебуває у тісному та нерозривному зв'язку із категорією часу. Враховуючи багатоаспектність останнього, зазначимо, що при дослідженні строків в конституційному праві України, в першу чергу, потрібно зважати на філософський та, власне, правовий вимір поняття часу. Строк, що знаходить своє формальне вираження в нормах конституційного права України, співвідносяться із категорією «час» у філософському аспекті, як частина і ціле, загальне і окреме. Якщо ж підходити до розуміння часу в правовому аспекті, то в такому разі конституційно-правовий строк виступає в якості однієї із найважливіших властивостей правового часу. Він є однією із темпоральних характеристик буття конституційно-правової матерії.

2. За сутністю конституційно-правовий строк є часовою (темпоральною) ознакою конституційно-правової дійсності, ефективним правовим засобом, який використовується в механізмі конституційно-правового регулювання з метою упорядкування та врегулювання конституційних правовідносин. За змістом він є самостійним юридичним фактом (за певних обставин складовим елементом конституційного фактичного складу), з початком, перебігом та/або закінченням якого настають конституційно значущі юридичні наслідки. За формою конституційно-правовий строк є встановлений нормами конституційного права (в окремих випадках актами застосування конституційно-правових норм) кількіснота/або якісно визначений проміжок часу (тривалість).

3. Під строком у конституційному праві України варто розуміти встановлений нормами конституційного права (в окремих випадках актами застосування конституційно-правових норм) кількіснота/або якісно визначений проміжок часу, який застосовується у механізмі конституційно-правового регулювання, з початком, перебігом та/або закінченням якого настають конституційно значущі юридичні наслідки.

4. Конституційно-правовому строку, як проміжку часу, поряд із кількісним показником його тривалості, який виражається через одиниці часу (дні, місяці, роки тощо), що позначають таку тривалість, водночас властивий і якісний показник. В основі якісного визначення тривалості конституційно-правового строку лежить сукупність критеріїв: доцільності, ефективності та оптимальності. Критерій доцільності використовується при з'ясуванні необхідності встановлення (не встановлення) того чи іншого конституційно-правового строку при регулюванні різнопланових конституційних правовідносин. Особливо актуально це для процедур

конституційно-правового змісту, коли необґрунтовано велика (або ж необґрунтовано мала) кількість строків може перешкоджати своєчасності настання юридично значущих наслідків, своєчасності реалізації, охорони чи захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина. Критерій ефективності стосується безпосередньо настання юридично бажаного результату, задля якого встановлюється конституційно-правовий строк. Тобто, він націлений на досягнення мети, яку «переслідує» уповноважений суб'єкт конституційного правотворення при встановленні та застосуванні того чи іншого конституційно-правового строку. Суть критерію оптимальності (розумності) полягає в тому, що при визначенні тривалості усіх без виключення строків у конституційному праві України вони, перш за все, мають найкраще відповідати тим умовам, для яких встановлюються.

5. У нормативних джерелах конституційного права поряд із поняттям «строк» також використовується інша темпоральна категорія – «термін». При цьому остання вживається неоднозначно. В окремих випадках терміном позначається як певний проміжок часу, так, власне, і момент у часі. Водночас, в конституційному законодавстві категорія «термін» також використовується при визначенні змісту понять, що містяться в нормативно-правових актах. В окремих випадках його застосування має місце синонімія із поняттям «строк». Вказана неоднозначність інтерпретації категорії «термін», різноманітний контекстуальний характер її вживання негативно позначаються на ясності та чіткості і, як наслідок, її розумінні та використанні безпосередньо в конституційному праві України. Тому задля усунення можливих суперечностей, в нормативно-правових актах конституційного характеру слово «термін» доцільно використовувати лише в контексті визначення юридичного змісту понять, які можуть міститися в цих нормативних актах.

6. Багатоманітність встановлених в нормах конституційного права України строків обумовлює необхідність їх класифікації на види, що має важливе теоретико-практичне значення. В конституційному праві України строки можливо умовно класифікувати за такими критеріями на наступні види: 1) В залежності від форми діяльності суб'єктів конституційного правотворення (нормативно-правові строки; індивідуально визначені строки); 2) За юридичним (цільовим) призначенням (строки виникнення прав чи обов'язків у конституційному праві; строки здійснення прав у конституційному праві (строки існування права; строки дії окремих обмежень конституційних прав і свобод); строки виконання обов'язків у конституційному праві; гарантійні строки; охоронні строки); 3) За формою вираження характеру диспозиції конституційно-правової норми, для якої встановлені строки (уповноважуючі; зобов'язуючі; забороняючі); 4) Заправовими наслідками, які виникають у зв'язку із початком перебігу конституційно-правового строку та його закінченням (правоутворюючі; правозмінюючі; правоприпиняючі); 5) За обслуговуванням правових норм у механізмі конституційно-правового регулювання (матеріальні конституційно-правові строки; процесуальні конституційно-правові строки); 6) В залежності від характеру конституційного процесу (юрисдикційні (судові) та неюрисдикційні процесуальні конституційно-правові строки); 7) В залежності від співвідношення строків різної тривалості (загальні; спеціальні); 8) За ступенем визначеності (абсолютно-визначені; відносно-визначені); 9) За способом їх обчислення: 1) період часу, який обчислюється: а) роками; б) місяцями; в) днями;

г) годинами; д) хвилинами; е) кварталами; є) півріччями; 2) момент у часі, який обчислюється: а) точною календарною датою; б) вказівкою на подію, яка має неминуче (або обов'язково) настати).

7. Застосування в механізмі конституційно-правового регулювання норм, у яких знаходять своє формальне вираження конституційно-правові строки, безпосередньо пов'язане із обчисленням строків у конституційному праві України. Обчислення строків у конституційному праві України – це заснований на загальній, формально-визначеній системі обліку астрономічного часу процес встановлення уповноваженими суб'єктами конституційних правовідносин умовних меж у потоці часу з допомогою відповідних його одиниць (року, місяця, дня, години, хвилини тощо). Відбувається обчислення конституційно-правових строків за правилами, визначеними у законодавстві, які дозволяють точно встановити та обчислити момент початку та закінчення перебігу строку, а також його загальну тривалість з метою упорядкування юридично значущої діяльності суб'єктів конституційних правовідносин.

8. З метою подолання прогалини у конституційному законодавстві, пов'язаних із відсутністю єдиного порядку обчислення конституційно-правових строків, а також з метою їх уніфікації, враховуючи специфіку галузі конституційного права України, доцільно якомога швидше закріпити в конституційному законодавстві порядок обчислення конституційно-правових строків такого змісту: у конституційному праві України перебіг строку починає обчислюватися на наступний день після календарної дати або настання події (вчинення дії), якими визначено його початок, якщо інше не передбачено конституційним законодавством; конституційно-правовий строк, обчислюваний роками, закінчується у відповідні місяць і число останнього року строку; до конституційно-правового строку, визначеного півроком або кварталом року, застосовуються правила про строки, які визначені місяцями; конституційно-правовий строк, обчислюваний місяцями, закінчується у відповідне число останнього місяця строку. Якщо закінчення строку, обчислюваного місяцями, припадає на такий місяць, що відповідного числа не має, строк закінчується в останній день цього місяця; конституційно-правовий строк, який обчислюється днями, закінчується в останній день встановленого строку. Якщо закінчення строку припадає на вихідний, святковий чи інший неробочий день, останнім днем строку є перший після нього робочий день. Дане правило не застосовується до строків у виборчому та референдумному процесі; конституційно-правовий строк, який обчислюється годинами, закінчується в останню годину встановленого строку; останнім днем строку, який має закінчитися у зв'язку з настанням певної події, є день, що передуює дню вказаної події; днем вчинення бездіяльності вважається останній день строку, в який мала бути вчинена дія або прийнято рішення; останній день строку триває до 24 години, якщо інше не передбачено конституційно-правовою нормою.

9. У конституційному праві України строки можуть виступати в ролі юридичної гарантії темпорального характеру. На основі проаналізованих положень конституційного законодавства виявлено, що в конституційному праві України строки є однією із умов забезпечення стабільності суспільного та державного ладу, стабільності Конституції України, таким чином вони цілком справедливо може

розглядатися як конституційна гарантія (у вузькому розумінні). Зокрема, передбачені в Конституції України строки слугують темпоральним засобом стримування від внесення поспішних та несуттєвих змін до тексту Основного Закону держави, й тим самим гарантують позитивний розвиток суспільства в цілому. Вони не тільки запобігають дестабілізації суспільних відносин, які становлять предмет конституційно-правового регулювання, але й унеможлиблюють здійснення тиску одного органу публічної влади на інший, діяльність яких безпосередньо пов'язана із процедурою внесення змін до Конституції України, що також відіграє не аби яке значення для належного та ефективного їх функціонування і взаємодії. Водночас конституційно-правові строки є процесуальною юридичною гарантією реалізації, охорони та захисту основних прав і свобод людини і громадянина. В механізмі забезпечення конституційних прав і свобод відповідні галузеві строки наскрізь пронизують усі складові його елементи (форми). Регламентуючи в часі діяльність суб'єктів конституційних правовідносин, вони встановлюють часові межі для вчинення цими суб'єктами дій (бездіяльності), прийняття рішень, які гарантують своєчасність та ефективність реалізації, охорони та захисту основних прав і свобод людини і громадянина, забезпечують ефективне функціонування механізму їх забезпечення в цілому.

10. Під поняттям «строк повноважень» у конституційному праві України потрібно розуміти встановлений Конституцією України або законом ефективний, оптимально допустимий проміжок часу, який визначає темпоральну межу здійснення передбачених в конституційному законодавстві прав та обов'язків органами державної влади та органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами. Будучи важливим елементом їх правосуб'єктності, разом із цим відповідний строк є обов'язковою умовою легітимності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб.

11. За порушення конституційно-правових строків до деліктоздатних суб'єктів може застосовуватися конституційно-правова відповідальність як самостійний, галузевий вид юридичної відповідальності. Правопорушником (деліквентом) за порушення строків у конституційному праві України можуть бути як колегіальні (Верховна Рада України, відповідна місцева рада), так і одноособові суб'єкти відносин конституційно-правової відповідальності (народний депутат, депутат місцевої ради, сільський, селищний, міський голова тощо). Найпоширенішою мірою конституційно-правової відповідальності за порушення строків у конституційному праві України є дострокове припинення повноважень органу чи посадової особи або втрата депутатського мандату. Враховуючи специфіку інституту юридичної відповідальності в конституційному праві, зазначимо, що за порушення конституційно-правових строків галузеві деліктоздатні суб'єкти також можуть підлягати до адміністративної, дисциплінарної чи кримінальної відповідальності.

12. У конституційному делікті (правопорушенні), який є підставою конституційно-правової відповідальності, строк виступає в якості самостійного юридичного факту. Відповідальність настає, як правило, не за порушення одного лишень конституційно-правового строку, а за вчинення деліктоздатним суб'єктом конституційного делікту, тобто правопорушення, яке складається із низки

юридичних фактів (суб'єктивних та об'єктивних елементів), одним із яких може бути, відповідно, конституційно-правовий строк.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Стрільчук В. А. Розумна періодичність проведення чергових виборів в Україні: поняття та особливості встановлення / В. А. Стрільчук // Держава і право : зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. – К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2011. – Вип. 54. – С. 204–210.

2. Стрільчук В. А. Класифікація строків у муніципальному праві України / В. А. Стрільчук // Науковий вісник Академії муніципального управління : зб. наук. праць. Серія «Право». – 2011. – Вип. 2. – С. 170–176.

3. Стрільчук В. А. Місце та роль конституційно-правових строків у системі конституційних гарантій / В. А. Стрільчук // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. – 2012. – Вип. 19 : в 2 т. – Т. 1. – С. 215–218.

4. Стрільчук В. А. Поняття та юридична природа строків у конституційному праві України / В. А. Стрільчук // Правова держава : зб. наук. праць. Щорічник наукових праць. – К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2013. – Вип. 24. – С. 436–444.

5. Стрільчук В. А. Признаки сроков в конституционном праве Украины / В. А. Стрільчук // Евразийский юридический журнал. – М., 2013. – № 4 (59). – С. 65–68.

6. Стрільчук В. А. Види та особливості строків, що відображені в системі джерел конституційного права України / В. А. Стрільчук // Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія Юридичні науки. – 2012. – № 2 (3). – С. 60–65.

7. Стрільчук В. А. Проблеми встановлення часових меж діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування в Україні / В. А. Стрільчук // Актуальні питання сучасних державотворчих та правотворчих процесів : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. : в 2 ч. (м. Запоріжжя, 24 лютого 2011 р.). – Запоріжжя : ГО «Істина», 2011. – Ч. 1. – С. 78–80.

8. Стрільчук В. А. Види строків у муніципальному праві України / В. А. Стрільчук // Правова реформа в Україні: сучасний стан та перспективи : зб. матеріалів Щорічної міжвузівської наук.-теорет. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених : у 2 ч. (Київ, 20 квітня 2011 р.). – К.: Академія муніципального управління, 2011. – Ч. 1. – С. 154–158.

9. Стрільчук В. А. Використання поняття «термін»: конституційно-правовий аспект / В. А. Стрільчук // Державотворення та правотворення в період реформ: питання теорії та практики : матеріали Щорічної Всеукр. наук.-практ. конф. : у 2 ч. (Київ, 19–20 квітня 2012 р.). – К.: Національна академія внутрішніх справ, 2012. – Ч. 2. – С. 23–26.

10. Стрільчук В. А. Місце строків у доктрині сучасного конституціоналізму: аксіологічний аспект / В. А. Стрільчук // Цінності сучасного конституціоналізму.

V Тодиківські читання : зб. тез наукових доповідей і повідомлень Міжнар. наук. конф. молодих учених, аспірантів і студентів, 28–29 вересня 2012 р., Харків / за заг. ред. А. П. Гетьмана. – Харків : Права людини, 2012. – С. 34–36.

Стрільчук В. А. Строки в конституційному праві України. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право. – Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Київ, 2014.

Дисертація присвячена дослідженню строків в конституційному праві України. Розроблено науково обґрунтовані пропозиції та практичні рекомендації щодо правильного розуміння, тлумачення, встановлення та застосування строків у конституційному праві України.

В дисертації досліджено юридичну природу конституційно-правового строку, визначено притаманні йому ознаки, сформульовано його поняття. Здійснено комплексну класифікацію строків у конституційному праві України за різними критеріями. Враховуючи галузеву специфіку, встановлено особливості обчислення конституційно-правових строків.

Визначено місце та роль строків в механізмі забезпечення конституційних прав і свобод людини і громадянина. Проаналізовано особливості встановлення та застосування конституційно-правових строків в організації та діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб. Досліджено особливості притягнення до юридичної відповідальності суб'єктів конституційних правовідносин за порушення вказаних галузевих строків.

Ключові слова: юридичний строк, конституційно-правовий строк, термін, період, строк повноважень, розумна періодичність, класифікація строків, обчислення строків, ценз юридичний, критерії строків, доцільність, ефективність, оптимальна допустимість, відповідальність.

Стрільчук В. А. Сроки в конституционном праве Украины. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.02 - конституционное право; муниципальное право. – Институт государства и права им. В. М. Корецкого НАН Украины, Киев, 2013.

Диссертация посвящена исследованию сроков в конституционном праве Украины. Разработаны научно обоснованные предложения и практические рекомендации по правильному пониманию, толкованию, установлению и применению сроков в конституционном праве Украины.

В диссертации исследованы сущность, содержание и форма конституционно-правового срока, проанализированы присущие ему признаки, на основе чего сформулировано авторское определение понятия срока в конституционном праве Украины, под которым следует понимать установленный нормами конституционного права (в отдельных случаях актами применения конституционно-правовых норм) количественно и/или качественно определенный промежуток времени, который применяется в механизме конституционно-правового

регулирования, с началом, ходом и/или истечением которого наступают конституционно значимые юридические последствия.

При определении и установлении продолжительности конституционно-правовых сроков предложено использовать ряд критериев, в частности таких как целесообразность, эффективность и оптимальная допустимость. Предоставлено авторское определение сущности этих критериев.

Имея целью систематизировать знания о конституционно-правовых сроках, получить их упорядоченную, целостную систему, а также создать условия для дальнейшего накопления и развития этих знаний, осуществлена классификация конституционно-правовых сроков по различным критериям.

Учитывая существующие на практике проблемы, связанные с исчислением момента начала течения конституционно-правовых сроков и момента окончания их протекания, сформулированы правила исчисления сроков в конституционном праве Украины с учетом отраслевой специфики.

Проанализированы место и роль конституционно-правовых сроков в механизме обеспечения конституционных прав и свобод человека и гражданина. Автор приходит к выводу, что указанные отраслевые сроки насквозь пронизывают все составные элементы (формы) данного механизма. Выступая процессуальными правовыми средствами (юридическими гарантиями) темпорального характера, они обеспечивают реализацию, охрану и защиту конституционных прав и свобод человека и гражданина. При этом обнаружено, что законодатель не всегда уделяет достаточное внимание соответствующим срокам, что отрицательно сказывается на эффективности функционирования механизма обеспечения конституционных прав и свобод личности.

В диссертационном исследовании проанализированы значение конституционно-правовых сроков для организации (формирования) и деятельности органов государственной власти и органов местного самоуправления, их должностных лиц. Особое внимание автор уделяет срокам, выражающие темпоральные границы квалификационных требований (возрастной ценз, ценз оседлости, ценз практического опыта профессиональной деятельности) к кандидатам на занятие важных должностей в государстве. Этим срокам присущ системный характер, поскольку при закреплении квалификационных требований к кандидатам на занятие важных должностей в государстве используется, как правило, не один, а несколько сроков, представляющих собой определенную совокупность, систему темпоральных границ выражения соответствующих квалификационных требований (цензов) к этим кандидатам.

Установлено, что определенные конституционно-правовые сроки прямо или косвенно гарантируют сбалансирование власти, предотвращают конфликтные ситуации между ветвями власти, а в случае их возникновения способствуют наиболее быстрому их решению. Конституционно-правовые сроки обеспечивают взаимосвязь между органами государственной власти, усиливают целостность и единство государственной власти. Они выступают инструментом, который гарантирует реализацию принципа непрерывности осуществления определенных законодательством функций соответствующих органам государственной власти,

органам местного самоуправления, предотвращают угрозу возникновения политической нестабильности в государстве.

Исследованы особенности привлечения субъектов конституционных правоотношений к юридической ответственности за нарушение сроков в конституционном праве Украины. Определено место соответствующих отраслевых сроков в конституционном деликте. Автором акцентировано внимание на определенных недостатках действующего конституционного законодательства, связанные с несовершенным нормативно-правовым регулированием отношений конституционно-правовой ответственности, а также с отсутствием эффективного механизма реализации данной ответственности в связи с нарушением конституционно-правовых сроков. Предложены пути совершенствования соответствующих положений действующего конституционного законодательства.

Ключевые слова: юридический срок, конституционно-правовой срок, срок, период, срок полномочий, разумная периодичность, классификация сроков, исчисления сроков, ценз юридический, критерии сроков, целесообразность, эффективность, оптимальная допустимость, ответственность.

Strilchuk V. A. Terms in constitutional law of Ukraine. – On the rights of manuscript.

Thesis for obtaining a scientific degree of Candidate of the Sciences (Law) on the specialty 12.00.02 - constitutional law; municipal law. – V. M. Koretsky Institute of State and Law of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, 2013.

The thesis is devoted to research of terms in constitutional law of Ukraine. The scientifically grounded propositions and practical recommendations concerning the correct understanding, interpretation, application and using of terms in constitutional law of Ukraine are made.

The thesis is devoted to research of the legal nature of the legal constitutional terms, defining its inherent characteristics and concept. The complex classification of terms in constitutional law of Ukraine is made basing on different criteria. The main peculiarities of constitutional legal terms calculating are determined considering the legal branch specifics.

The place and role of legal terms in the mechanism of protection of constitutional rights and freedoms of the man and the citizen is defined. The peculiarities of the establishment and use of constitutional legal terms in the organization and activity of state and local governments and their officials are analyzed. The features of bringing to responsibility for violating these terms by subjects of constitutional relations are described.

Keywords: legal term, constitutional legal term, interval, period, term of authority, reasonable intervals, classification of terms, calculation of terms, deadlines, legal requirements, timing criteria, appropriateness, effectiveness, optimal permissibility, responsibility.